

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

71 – 33/ 15
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 25378 датум 01. 07. 2015.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

**МОНИТОРИНГ
УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ**

**МОНИТОРИНГ
ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА**

Извештај о посети ОЗ Лесковац

Београд, април 2015. године

СИЖЕ

ОЗ Лесковац је класификован као завод полуотвореног типа у коме су смештају притворена, осуђена и прекршајно–кажњена лица. Предвиђени капацитет Завода је 220 лица, а на дан посете тај број је износио 177 лица лишених слободе.

Стање објеката је задовољавајуће. У тренутку посете у току је било реновирање кухиње и трпезарије, а уочљив је напор затворске управе у адаптацији и унапређењу смештајних услова у „старом павиљону“, али и у осталим смештајним јединицама. Већина мокрих чворова је сређена и опремљена новим санитарним уређајима и замењени су прозори у највећем броју спаваоница.

Иако је ОЗ Лесковац Завод полуотвореног типа, већи број осуђених налази се у затвореном одељењу. Смештајна јединица затвореног одељења - Павиљон III по структури смештаја и режиму који се примењује на осуђене подсећа на Одељење појачаног надзора, с обзиром да, услед недостатка дневног боравка у овом Павиљону, осуђени највећи део дана проводе у спаваоницама, лишени било какве активности и додатно ограничени у слободи кретања.

САДРЖАЈ

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. Мандат НПМ

1.2. Подаци о посети заводу

1.2.1. Општи подаци о посети

1.2.2. Ток посете

1.2.3. Сарадња завода са НПМ

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. Општи подаци о заводу / службени подаци

1.3.2. Посебни подаци - 2013. године / службени подаци

1.3.3. Посебни подаци - на дан посете / службени подаци

1.3.4. Локација и архитектура завода

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. СМЕШТАЈ

2.1.1. Смештај притвореника

2.1.2. Смештај осуђених

2.1.2.1. Смештај у пријемном одељењу

2.1.3. Смештај прекршајно кажњених

2.1.4. Опште опсервације о смештају у заводу

2.2. ИСХРАНА

2.2.1. Кухиња

2.2.2. Трпезарија

2.2.3. Кантина

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. Правна заштита

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

2.3.1.4. Притужбе и жалбе и поднесци

2.3.2. Безбедност

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. - претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

2.3.2.2.2. - видео надзор

2.3.2.2.3. - аларм за позивање страже

2.3.2.3. Мере принуде

2.3.2.4. Посебне мере

2.3.2.5. Дисциплинске мере

2.3.2.5.1. - дисциплинска мера упућивања у самицу

2.3.3. Контрола над радом Завода

2.4. ТРЕТМАН И ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1 Третман осуђених

2.4.1.1. Организација и едукација запослених

2.4.1.2. Пријем и утврђивање програма поступања

2.4.1.4. Остваривање програма поступања (третмански рад)

2.4.1.5. Измена програма поступања

2.4.1.6. Социјална подршка и припрема за отпуст

2.4.2. Образовање, обуке и курсеви

- 2.4.3. **Упошљавање**
- 2.4.4. **Слободно време**
 - 2.4.4.1. *Време изван затворених просторија и физичке активности*
- 2.4.5. **Обавештавање**
 - 2.4.5.1. *Штампа*
 - 2.4.5.2. *Радио и телевизија*
 - 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. **Посете**
 - 2.4.6.1. *Посете породице*
- 2.4.7. **Пошиљке и комуникација**
 - 2.4.7.1. *Дописивање*
 - 2.4.7.2. *Пакети*
 - 2.4.7.3. *Новчане пошиљке*
 - 2.4.7.4. *Телефонирање*
- 2.4.8. **Услови за кретање особа са инвалидитетом**

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

- 2.5.1. **Организација**
 - 2.5.1.1. *Здравствена служба*
 - 2.5.1.2. *Здравствене евиденције*
 - 2.5.1.3. *Просторије за пружање здравствене заштите*
 - 2.5.1.4. *Апотека, подела лекова и терапије*
- 2.5.2. **Лекарски прегледи**
 - 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
 - 2.5.2.2. *Редовни (периодични) прегледи*
 - 2.5.2.3. *Прегледи по захтеву*
 - 2.5.2.4. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. **Посебни аспекти здравствене заштите**
 - 2.5.3.1. *Заразне болести*
 - 2.5.3.2. *Болести зависности*
 - 2.5.3.3. *Смртни случајеви*
- 2.5.4. **Здравствени надзор**
 - 2.5.4.1. *Надзор над радом завода*
 - 2.5.4.2. *Надзор над радом здравствене службе*

1. УВОД
1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ
1.1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹, прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, са службеним лицима која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређење услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су 12. децембра 2011. године потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ, којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе.

На основу спроведеног поступка по Јавном позиву објављеном 29. децембра 2011. године у Службеном гласнику Републике Србије, у складу са предлогом тим поводом образоване стручне комисије, Заштитник грађана је донео Одлуку о избору удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то су Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUKOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје са препорукама које доставља посећеној установи, те у наредном периоду ступа у дијалог са установом и органом у чијем је саставу, у циљу отклањања утврђених недостатака или пропуста у раду који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011)

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Лесковцу
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	27. и 28. април 2015. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана уз учешће спољног сарадника - експерата медицинске струке
ВРСТА ПОСЕТЕ	Првог дана је обављена вечерња посета, а наредног дана редовна посета Заводу (по Плану посета за 2015. годину)
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је ненајављена
ЧЛАНОВИ ТИМА	Милош Јанковић, вођа тима заменик заштитника грађана Јелена Унијат, чланица тима Стручна служба Заштитника грађана Јелена Самарџић, чланица тима Стручна служба Заштитника грађана Јелена Јелић, чланица тима Стручна служба Заштитника грађана Проф. др Драган Јечменица, члан тима лекар форензичар

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са Гораном Петронијевићем, управником Завода.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Управник Завода је представио је Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Мониторинг тим Националног механизма за превенцију тортуре је обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторије за посете и просторије за пружање здравствене заштите.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти; мере принуде, посебне и дисциплинске мере; права лица лишених слободе и њихов третман; здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у области, проблемима у раду са којима се суочавају, објективним недостацима и субјективним слабостима.

Током разговора извршен је увид и копирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

Осим разговора и увида и копирања документације, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су у оквиру III фазе посете обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је, током ненајављене вечерње посете Заводу 27. априла 2015. године, обавио интервјуе са око 70 лица лишених слободе у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања. Највећи број жалби односио се на остваривање здравствене заштите и лош квалитет исхране.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима Националног механизма за превенцију тортуре са управником Завода.

Тим Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, ученој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму Националног механизма за превенцију тортуре, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са мониторинг тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, мониторинг тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама у Заводу, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова мониторинг тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ / службени подаци

НАЗИВ ЗАВОДА	Окружни затвор у Лесковцу
АДРЕСА	6. септембра бр. 2, 16000 Лесковац
ТЕЛ / ФАКС / E-mail	016/245-598, факс: 016/245-598, lezatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Горан Петронијевић
ВРСТА ЗАВОДА	Окружни затвор
ТИП ЗАВОДА	Полуотвореног типа
ОДЕЉЕЊА	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за третман Служба за обуку и упошљавање Служба за опште послове
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу и по уговору о делу	укупно 86 запослених, од тога: - 6 на пословима третмана - 58 на пословима обезбеђења - 7 на пословима обуке и упошљавања - 4 на пословима здравствене заштите, од тога: / 2 медицинска техничара / 1 лекар опште праксе / 1 стоматолог / 1 психијатар - 11 на општим пословима, од тога: / 2 дипломирана правника / 1 професионални кувар
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА	за укупно 220 лица, од тога: - за 40 притвореника - за 166 осуђених - за 14 прекршајно кажњених

<p>ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ</p>	<p>за притвор (<i>притворска јединица/одељење</i>) за пријем (<i>пријемно одељење</i>) за извршење казне за прекршај за болничко лечење - стационар за амбуланту за апотеку за смештај под појачани надзор (<i>ОПН</i>) за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице за посете браниоца за посете породице за посете брачног друга или другог блиског лица за библиотеку за обављање верског обреда простор за шетњу теретана спортски терен</p>
<p>ЕВИДЕНЦИЈЕ (КЊИГЕ) КОЈЕ СЕ ВОДЕ У ЗАВОДУ</p>	<p>Евиденција (књига) ванредних догађаја (инцидената) / води је вођа смене Евиденција (књига) примене мера принуде / води је начелник Службе за обезбеђење Евиденција (књига) примене посебних мера / води је вођа смене Евиденција (књига) дисциплинских поступака / води је вођа смене Евиденција (књига) дисциплин. мере упућивања у самицу / води је командир павиљона истраге Евиденција (књига) притужби и жалби / води је васпитач Евиденција (књига) повреда / води је лекар Евиденција (књига) пружања правне помоћи / води је начелник Службе за опште послове Евиденција (књига) осуђеника и прекршајно кажњених / води је матичар Евиденција (књига) притвореника / води је матичар</p>

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2014. године

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години у Заводу је било:</p> <p>91 ванредни догађај (инцидент), и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 бекстава и удаљења <i>/у којима је учествовало 2 лица</i> - 3 напада на службено лице <i>/у којима је учествовало 3 лица</i> - 17 насиља међу затвореницима (убиства, туче и сл.) <i>/у којима је учествовало 33 лица</i> - 11 самоповређивања - 32 објављена штрајка глађу <i>/у којима је учествовало 32 лица</i> - 26 проналазака недозвољених предмета <i>/у којима је учествовало 26 лица</i>
МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години према 20 лица су примењене мере принуде, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 8 употребе физичке снаге - 3 везивања - 4 издвајања - 5 употреба гумене палице
ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години према 26 лица су одређене посебне мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 5 лица: одузимање и привремено задржавање ствари - према 1 лицу: усамљење - према 20 лица: тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години према 77 лица су изречене дисциплинске мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 18 лица упућивање у самицу - према 18 лица одузимање посебно додељених права - према 12 лица ограничење или забрана располагања новцем - према 16 лица ограничење или забрана примања пакета - према 13 лица укор

ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ТУЖБЕ	<p>У 2014. години лица смештена у Заводу су поднела укупно 8 притужби, жалби и тужби, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3 притужбе управнику Завода - 2 притужбе директору Управе - 3 жалбе на првостепена решења
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години у Заводу је 9119 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције)</p>
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	<p>У 2014. години у 565 лица је упућено ради пружања одговарајуће здравствене заштите ван Завода, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 17 у Специјалну затворску болницу - 548 у друге здравствене установе
СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	<p>У 2014. години у Заводу је био један смртни случај и од стране надлежних органа обављена је обдукција</p>
ПРАВНА ПОМОЋ	<p>У 2014. години у Заводу је 480 пута је пружена правна помоћ</p>
ПРЕМЕШТАЈИ	<p>У 2014. години 138 осуђених је премештено у други Завод</p>
ПРЕКИДИ	<p>У 2014. години није било прекидања извршења казне затвора</p>
ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	<p>У 2014. години 65 осуђених је превремено отпуштено из Завода</p>

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете

<p>БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ У ЗАВОДУ</p>	<p>Укупно 177 лица, од тога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 12 у <u>притвору</u> - 165 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: <ul style="list-style-type: none"> - 159 <u>осуђених</u> <ul style="list-style-type: none"> / 14 у пријемном одељењу / 56 у полуотвореном одељењу / 89 у затвореном одељењу * 6 <u>прекршајно кажњених</u> * 6 <u>ван Завода</u> (привремено у другом заводу, здравственој установи, на одсуству и сл.)
<p>БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 1 <u>странац</u> у притвору - 1 <u>малолетник</u> у притвору
<p>БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА</p>	<p>Осуђени под ПОСЕБНИМ МЕРАМА:</p> <ul style="list-style-type: none"> - једно лице на усамљењу <p>Осуђени под ДИСЦИПЛИНСКИМ МЕРАМА:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 лице смештено у самици - 1 лицу ограничење или забрана <u>располагања новцем</u> - 2 лица ограничења или забрана <u>примања пакета</u>

1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

ЛОКАЦИЈА ЗАВОДА	Завод се налази у Лесковцу у приградском насељу, на магистралном путу Лесковац-Вучје. Установа је изграђена на јединственој парцели, без издвијених делова.
АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА	Установа се састоји од три павиљона за смештај осуђених и притворених лица. Поред смештајних објеката, чини је и економија, са товариштем стоке и 2 хектара пољопривредног земљишта.
СТАЊЕ ОБЈЕКТА	Стање објеката је солидно, с обзиром да су грађени седамдесетих и осамдесетих година, двадесетог века. Током протеклих година вршено је делимично реновирање појединих смештајних објеката у циљу усклађивања услова за извршење казне са европским стандардима.

ОКРУЖНИ ЗАТВОР У ЛЕСКОВЦУ

2.1. СМЕШТАЈ

2.1.1. СМЕШТАЈ ПРИТВОРЕНИКА

Притворска јединица налази се у „старом павиљону“, на II етажу. Јединица располаже са 13 просторија, од тога су четири просторије са два лежаја, а остале са по пет. У тренутку посете било је 12 притвореника, смештених у четири просторије – спаваонице.

У просторијама - спаваоницама одвојено се смештају, притвореници који су заједно учествовали у извршењу кривичног дела, као и притвореници код којих постоји опасност од међусобног физичког или психичког угрожавања.

Малолетници се смештају одвојено од осуђених, али када је у притвору само један малолетник, што је био случај у тренутку посете, смешта се заједно са пунолетним лицима, уз писмену одлуку надлежног судије за малолетнике.

Просторије - спаваонице изгледају одржавано. Влага је приметна на појединим местима на зидовима, посебно у делу где се налази мокри чвор. Подови спаваоница су прекривени плочицама и хигијена је добра. Спољни прозори се отварају и омогућују доток свежег ваздуха, као и природне светлости. Вештачко осветљење је адекватно.

Лежајеви имају душек, јастук и постељину, која делује чисто. Спаваонице се греју преко радијатора, а притвореници наводе да је загрејаност у зимском периоду добра. У свакој спаваоници налази се сто, клупе за седење, касете за одлагање личних ствари и телевизор.

Мокри чворови у просторијама - спаваоницама вратима су одељени од остатка просторије. Санитарни уређаји су углавном дотрајали, а зидови у делу око одводних цеви су изузетно влажни. С обзиром на наведено и одржавање хигијене мокрих чворова је отежавајуће.

Заједничко купатило доступно је притвореницима три пута недељно, а према наводима притвореника, топла вода им се обезбеђује када год затраже. Купатило је у лошем стању. Иако су промењени санитарни уређаји, уочена је велика количина влаге на зидовима и делови малтера који су отпали. С обзиром на наведено, одржавање хигијене је изузетно отежано.

Две просторије – спаваонице у оквиру притворске јединице намењене су за смештај жена, као и за задржавање лица до 48 сати. Материјални услови су исти као и у горе описаним спаваоницама, с разликом што се у оквиру мокрог чвора налази чесма са топлим водом, која им је доступна свакодневно. У тренутку посете није било жена у притвору, нити лица која су задржана до 48 сати.

У притворској јединици не постоји посебна просторија намењена за дневни боравак притворених лица.

УТВРЂЕНО

У притворској јединици ОЗ Лесковац не постоји посебна просторија намењена за дневни боравак притворених лица.

РАЗЛОЗИ

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да лица у притворским

јединицама буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.²

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.³

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама. Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешиће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће обезбедити да притвореници проводе расположиво време током дана (у преподневним и поподневним сатима) ван просторије – спаваонице, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт.

Притвореници наводе да су задовољни садржајем хигијенских пакета, као и количином средстава за одржавање хигијене просторије и мокрог чвора.

2.1.2. СМЕШТАЈ ОСУЂЕНИХ

Осуђена лица се смештају у два објекта и на Економији Затвора. У „старом павиљону“, двоетажном објекту, у коме се налазе затворена одељења Павиљон I, II и III, а у другом, такође двоетажном објекту, Павиљон А, полуотворено одељење. У тренутку посете у Заводу се налазило 159 осуђених лица, од тога 14 у пријемном одељењу, 56 у полуотвореном и 89 у затвореном одељењу.

ПАВИЉОН I

Налази се у приземљу „старог павиљона“. Смештај је организован по принципу „блока“ који се састоји од три спаваонице, два заједничка дневна боравка (од тога је један за пушаче, а други за непушаче), заједничког купатила и мокрог чвора. Врата спаваоница су увек откључана.

У заједничким дневним боравцима налазе се столови, столице, телевизор, радио и др. апарати, као и касете за одлагање личних ствари, за сваког осуђеног. Такође, у овим просторијама се служе и оброци.

Спаваонице изгледају одржавано. Влага није приметна и хигијена је добра. Постоји адекватно природно и вештачко осветљење, као и доток свежег ваздуха. Засебан лежај има свако, а лежајеви имају душек, јастук и постељину, која делује чисто. Радијатори се налазе у спаваоницама.

Заједничко купатило и мокри чвор су реновиран и хигијена је добра. Влага је примећена на плафону.

ПАВИЉОН II

Павиљон II налази се на II етажу „старог павиљона“. Смештај је, такође, организован по принципу „блока“, који се састоји од спаваоница и заједничких просторија. У овом блоку постоји један дневни боравак који је опремљен столовима и клупама за седење, телевизором и другим оптичким уређајима.

² Извод из 2. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења, *CPT/Info (92) 3*

³ ЗИКС, чл. 239.

⁴ ЗИКС, чл. 77 ст. 1, 2.

На зидовима у спаваоницама приметна је влага, тако да је и одржавање хигијене отежано. Постоји адекватно природно и вештачко осветљење, као и доток свежег ваздуха. Засебан лежај има свако, а лежајеви имају душек, јастук и постељину, која делује чисто. Радијатор се налази у спаваоницама.

ПАВИЉОН III

Налази се испод притворске јединице у приземљу, „старог павиљона“. Смештај у Павиљон III је организован по принципу „ћелија“. У тренутку посете у овом одељењу је било смештено 30 лица у седам просторија. Материјални услови просторија – спаваоница, као и заједничког купатила су исти као и у притворској јединици (види опис под 2.1.1.).

Спаваонице имају прозоре, који се отварају и који омогућују непосредан доток природне светлости. Такође, постоји и адекватно вештачко осветљење. Лежајеви имају душек, јастук и постељину, која делује релативно чисто.осуђени углавном користе личну посељину. Спаваонице су опремљене столом, клупама и столицама. Радијатори се налазе у спаваоницама. Утичнице за струју, телевизори и радио апарати постоје, али не и аларм / дугме за позивање страже.

У Павиљону III не постоји просторија за дневни боравак, тако да осуђени смештени у овом павиљону највећи део дана проводе у спаваоницама.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац осуђеницима смештеним у Павиљону III није обезбеђена просторија за дневни боравак.

РАЗЛОЗИ

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак мора се обезбедити довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак мора имати техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата.⁵

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да затвореници буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће у оквиру затвореног одељења - Павиљон 3 обезбедити наменску заједничку просторију за дневни боравак осуђених са довољним бројем столица и одговарајућим бројем столова, као и техничке услове за праћење радио и телевизијског програма.

ПАВИЉОН А

Полуотворено одељење, Павиљон А, налази се у посебном објекту. Смештај је организован по принципу „блока“ који се састоји од спаваоница и заједничких просторија. Врата спаваоница су увек откључана.

Спаваонице изгледају одржавано. Влага није приметна, зидови су окречени и хигијена је добра. Спољни прозори постоје, отварају се и имају прозирно стакло. Такође, постоји адекватно вештачко осветљење. Засебан лежај има свако, а лежајеви имају душек, јастук и постељину, која делује чисто. Загрејаност је добра. Касете за одлагање личних ствари налазе се у спаваоницама.

⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16, ст. 3, 4, 5.

⁶ Извод из 2. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења, CPT/Info (92) 3

Мокри чвор и купатило су заједнички. Доступани су свакодобно и санитарни уређаји су углавном нови и у добром су стању. Хигијена је задовољавајућа, али је приметна влага на плафону.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЛИЦА ПОД МЕТАДОНСКОМ ТЕРАПИЈОМ

У Заводу постоји посебно одељење у ком су смештена лица која су под метадонском терапијом. Одељење представља „блок“, засебну, јединствену целину, а врата „блока“ су закључана. Састоји се од две спаваонице, опремљеног дневног боравка и централног ходника блока у коме се налазе и касете за одлагање личних ствари.

Радијатори се налазе у просторијама - спаваоницама. Оброци се сервирају у дневном боравку.

Осуђени смештени у овом одељењу за туширање користе заједничко купатило Павиљон II.

ЕКОНОМИЈА

На Економији Затвора се налази једна спаваоница, у коју се смештају уполсени осуђени. Просторија је чиста и одржавана. Поред спаваонице налази се купатило, чији су санитарни уређаји дотајали.

2.1.2.1. СМЕШТАЈ У ПРИЈЕМНОМ ОДЕЉЕЊУ

Након пријема у Завод, осуђени се смештају у посебне просторије-спаванице на II етажу у оквиру „старог павиљона“. Састоји се од две посебне просторије – спаваонице спојене вратима. У тренутку посете на пријему је било 14 осуђених.

Не постоји посебна просторија за дневни боравак, већ се у једној од спаваоница налазе столови, клупе и телевизор. Оброци се сервирају у просторијама – спаваоницама.

Просторије-спаванице изгледају лоше и нису адекватно одржаване. Влага је приметна и то посебно око прозора. Засебан лежај (кревет) има свако, а лежајеви имају душек, јастук, ћебад и постељину. Међутим, димензије просторија спаваоница нису одговарајуће, тако да на једног осуђеног не долази предвиђених осам кубних метара, односно четири квадратна метра простора. Такође, касету за одлагање личних ствари нема сваки осуђени.

УТВРЂЕНО

У пријемном одељењу у ОЗ Лесковац на једног осуђеника долази мање од осам кубних метара, односно мање од четири квадратна метра простора. Такође, нема довољан број касета за одлагање личних ствари.

РАЗЛОЗИ

Спаваоница мора да буде толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.⁷

Услови смештаја затвореника, нарочито просторије за спавање, морају бити такви да не нарушавају људско достојанство, да се поштује приватност и испуњавају захтеви за одржавање здравља и хигијене, водећи рачуна о климатским условима, нарочито о површини пода и запремини ваздуха у просторији.⁸

За време извршења казне осуђени може поседовати: прибор за одржавање личне хигијене; прибор за бријање који не угрожава безбедност; ортопедска помагала; прибор за писање; прибор за чишћење одеће и обуће; ручни сат; венчани или веренички прстен; ствари и литературу за верску употребу; перорез са

⁷ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 79. ст. 1 и Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 2.

⁸ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тач. 18.1.

заобљеним врхом дужине до шест центиметара; сопствену постељину, рубље и обућу; лулу; дуван и цигарете, као и одећу и обућу за физичку активност. Осуђени може имати код себе ствари у количини којом се не нарушава безбедност и ред.

Завод осуђеном обезбеђује посебан орман за одлагање ствари које може користити у заводу.⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац обезбедиће у пријемном одељењу потребан простор за смештај осуђених, тако да на једног осуђеног у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

У пријемном одељењу обезбедиће се довољан број касета за одлагање личних ствари.

У просторијама-спаваоницама постоје мокри чворови, који су вратима одељени од остатка просторије. Опремљени су исправним санитарним уређајима. Осуђенима у пријемном одељењу туширање се омогућује у заједничком купатилу Павиљон II.

Осуђени наводе да су незадовољни смештајним условима и истичу да су осим једночасовне шетње затворени током целог дана.

УТВРЂЕНО

У пријемном одељењу ОЗ Лесковац, према наводима осуђеника, време на свежем ваздуху проводе највише један сат дневно.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.¹⁰

ПРЕПОРУКА

Осуђеним лицима у ОЗ Лесковац ће се омогућити да на отвореном проводе најмање два сата дневно.

2.1.3. СМЕШТАЈ ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНИХ

У тренутку посете у Заводу се налазило шест прекршајно кажњених лица. Три лица су се налазила у Павиљону А (смештајни услови описани у делу Павиљон А), а остали у просторији – спаваоници која се налази поред Павиљона II.

Прекршајно кажњени смештени у спаваоници поред Павиљона II су према службеним наводима лица која одмах након извршења казне затвора изречене за прекршај, одлазе на извршење казне затвора у друге Заводе. У поменутој просторији – спаваоници лица проводе највећи део дана. Просторија у којој су смештена ова лица је око 20 m² и у њој се налази осам кревета. У тренутку посете нису сви лежајеви били попуњени, међутим уколико би то био случај просторија би била пренасељена. Такође, лежајеви који се не користе онемогућавају коришћење слободног простора.

УТВРЂЕНО

Спаваоница, у којој су смештена прекршајно кажњена лица (поред Павиљона II), није адекватних димензија у односу на укупан број лежајева. У тренутку посете нису сви лежајеви били попуњени, међутим уколико би то био случај дошло би до пренасељености просторије. Такође, лежајеви који се не користе онемогућавају коришћење слободног простора.

⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 20.

¹⁰ ЗИКС, "Службени гласник РС", бр. 55/2014, чл. 80, ст. 1.

РАЗЛОЗИ

Спаваоница мора да буде толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.¹¹

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.¹²

Услови смештаја затвореника, нарочито просторије за спавање, морају бити такви да не нарушавају људско достојанство, да се поштује приватност и испуњавају захтеви за одржавање здравља и хигијене, водећи рачуна о климатским условима, нарочито о површини пода и запремини ваздуха у просторији.¹³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће из просторије-спаваонице, поред Павиљона II у којој су смештена прекршајно кажњена лица, уклонити вишак лежајева, тако да у случају попуњености свих лежајева на једно лице у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

Као и у осталим просторијама „старог павиљона“ влага је уочена на зидовима. Мокри чвор је у добром стању, са новим плочицама и санитарним уређајима, који је вратима одвојен од остатка просторије. Лица смештена у овој просторији за туширање користе заједничко купатило Павиљона II.

У оквиру просторије-спаваонице налази се сто са столицама, судопера, телевизор и други оптички уређаји.

2.1.4. ОПШТЕ ОПСЕРВАЦИЈЕ О СМЕШТАЈУ У ЗАВОДУ

У тренутку посете вршена је адаптација кухиње и трпезарије. У свим просторијама-спаваоницама у Заводу подови су прекривени плочицама. Велики број прозора је замењен, а скоро сви мокри чворови и заједничка купатила реновирани. Према службеним наводима, након завршетка тренутних радова планира се и хигијенско кречење свих просторија.

Уочени су велики напори заводске управе да се смештајни услови побољшају. Међутим, проблем влаге представља проблем у свим објектима Завода. У Павиљону А, влага на зидовима је уочена само на плафону заједничког купатила и мокрих чворова, док је у „старом павиљону“, с обзиром да је објекат стар, проблем влаге присутан скоро у свим просторијама.

УТВРЂЕНО

У великом броју просторија-спаваоница примећена је влага на зидовима.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.¹⁴

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹⁵

¹¹ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 79. ст. 1 и Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 2.

¹² ЗИКС, чл. 239.

¹³ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тач. 18.1.

¹⁴ ЗИКС, чл. 77, ст. 1.

¹⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16, ст. 1.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће у свим просторијама-спаваоницама, које користе лица лишена слободе, санирати зидове од влаге, а потом извршити кречење просторија.

Хигијена Завода је углавном добра, али ипак није задовољавајућа у просторијама где су смештена лица на метадонској терапији, у просторији за смештај прекршајно кажњених (поред Павиљона II), као и у просторијама-спаваоницама пријемног одељења.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац хигијена просторија-спаваоница где су смештена лица на метадонској терапији, просторија за смештај прекршајно кажњених (поред Павиљона II), као и у просторијама-спаваоницама пријемног одељења није задовољавајућа.

РАЗЛОЗИ

Осуђени, у складу са Законом, мора да одржава личну хигијену, хигијену одеће, и просторија у којима борави, а завод мора да му обезбеди прибор и средства за одржавање хигијене.¹⁶

Осуђени морају одржавати личну хигијену и хигијену одеће и просторија у којима бораве. Завод је дужан да обезбеди прибор и средства за одржавање хигијене. У заводима се редовно контролишу хигијена осуђених и просторија у којима бораве.¹⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на осуђене да хигијену простора у ком бораве.

У Заводу су реновирани скоро сви мокри чворови и заједничка купатила. Међутим, уочено је да је одређен број санитарних уређаја дотрајао.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац поједини санитарни уређаји, у оквиру мокрих чворова и заједничких купатила су дотрајали.

РАЗЛОЗИ

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹⁸

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.¹⁹

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.²⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће заменити дотрајале санитарне уређаје у оквиру мокрих чворова и заједничких купатила.

Приликом посете и опажања смештајних услова, примећено је и да су кревети и одређен број душека које користе лица лишена слободе прилично стари и дотрајали.

¹⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 21, ст. 1

¹⁷ ЗИКС, чл. 81.

¹⁸ ЗИКС, чл. 79, ст. 2.

¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16, став 6.

²⁰ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 19.3.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац кревети и одређен број душека које користе лица лишена слободе су прилично стари и дотрајали.

РАЗЛОЗИ

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.²¹

Сваки затвореник има право на засебан кревет и сопствену прикладну посетљину, која се одржава у добром стању и мења довољно често²².

Услови смештаја затвореника, нарочито просторије за спавање, морају бити такви да не нарушавају људско достојанство, да се испуњавају захтеви за одржавање здравља и хигијене.²³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће лицима лишеним слободе обезбедити адекватне лежајеве и замениће старе и дотрајале душеке.

2.2. ИСХРАНА

Кухиња и трпезарија се налазе у приземљу Павиљона А. У тренутку посете, тај део Павиљона А, где се налазе кухиња и трпезарија, се реновирао.

У Заводу је запослен један професионални кувар, у радном односу на неодређено време. Помоћне послове у припреми хране врше осуђени. Лица ангажована на припреми хране имају важеће санитарне књижице.

Јеловници нису доступни на увид лицима лишеним слободе, али су потписани од стране шефа кухиње, лекара и управника. Постоје и јеловници у складу са верским уверењима и посебним режимом исхране које је преписао лекар.

Затечена лица у Заводу навела су да нису задовољна исхраном, указала су да је храна јако лошег квалитета, а да од воћа добијају искључиво јабуке. Такође, током вечерње посете осуђеним лицима била је послужена вечера, тако да су чланови НПМ тима имали прилике да виде порције, које су биле оскудне и лошег квалитета.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац већина осуђеника се жали на исхрану, односно да су порције оскудне и лошег квалитета. Такође, јеловници нису видно истакнути.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу, на три оброка дневно чија укупна вредност не сме бити мања од 12.500 џула.²⁴

Лекар у заводу дужан је да контролише исхрану и да управнику завода у писменој форми даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене, а управник без одлагања предузима мере које му препоручи лекар.²⁵

²¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 18.

²² Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 21.

²³ Ibid.

²⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 82. став 1.

Садржај исхране осуђеног утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода. Јеловник се објављује најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу. Објављени јеловник се може из оправданих разлога изменити, с тим што се измене објављују дан раније.²⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу.

ОЗ Лесковац ће у трпезарији, као и у оквиру затворених одељења видно истицати јеловнике најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.

2.2.1. КУХИЊА

До завршетка реновирања, кухиња је премештена у привремене просторије, које се налазе у засебном једноетажном објекту. Хигијена просторије и опреме је задовољавајућа.

2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА

Трпезарија се тренутно налази, у привременим просторијама, поред кухиње. Проветрена је и у њој постоји довољан доток природне светлости и ваздуха. Зидови и плафон су окречени, а под је у керамичким плочицама. Опремљена је столовима и столицама, који су у добром стању. Хигијена је задовољавајућа.

2.2.3. КАНТИНА

Кантина се налази у посебном објекту преко пута Павиљона А. Кантина је опремљена разноврсним асортиманом прехранбених производа и средствима за одржавање хигијене. Цене су у нивоу уобичајених тржишних цена у продавницама. Осуђени у затвореним одељењима снабдевају се производима из кантине преко списка.

Лица лишена слободе навела су да су задовољна у погледу снабдевености кантине и асортиманом производа.

²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 116.

²⁶ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, члан 34.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Службена лица тврде да се по ступању у Завод лицима лишеним слободe информације о правима и обавезама које имају током боравка у Заводу дају усмено, тако што их васпитачи у пријемном одељењу упознају са правима. Осуђена лица потписују изјаву да су упозната са правима и обавезама, као и о начинима заштите својих права.

Прописи су осуђеним лицима доступни и у просторијама у којима бораве, на огласним таблама. Уочено је да су ЗИКС и Акт о кућном реду доступни у библиотеци на српском језику. НПМ тим је, током обиласка Завода, уочио да се на свакој огласној табли у оквиру одељења налазе подаци о Заштитнику грађана (адреса, телефон, као и мапа дела Београда, са ознаком локације институције Заштитника грађана). Осуђени у погледу информисаности о правима и обавезама наводе да су упознати са својим правима и да су им прописи доступни.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у првој половини 2014. године лицима смештеним у Заводу 480 пута пружена правна помоћ, док је у 2015. години правна помоћ пружена 175 пута. Пружање правне помоћи се углавном своди на давање правних савета у областима које се односе на извршавање казне.

У Заводу су запослена два дипломирана правника, тако да је омогућено да у дисциплинским поступцима правну помоћ лицима лишеним слободe пружа дипломирани правник који не учествује као стручно лице у поступцима у којима се одлучује о правима и одговорности тог истог лица. Службена лица наводе да се у дисциплинским поступцима правна помоћ омогућује лицима према којима се води поступак само када она то затраже.

Лица лишена слободe се писменим путем обраћају Служби за опште послове за пружање правне помоћи. Одговор се осуђеним лицима даје усменим путем у року од 5 дана, о чему се саставља кратка белешка.

Служба за опште послове води посебну књигу – евиденцију пружене правне помоћи. У њу се уносе следећи подаци: име, презиме и матични број лица лишено слободe, врста правне помоћи и датум.

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

У Заводу постоји просторија за посете браниоца. У овој просторији обављају се и посете дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права. Просторија није под видео надзором.

2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци

У писаном извештају Завода (претходном упитнику) наведено је у току 2014. године поднето три притужбе управнику Завода, две притужбе директору Управе и три жалбе на решења.

Када су осуђени незадовољни положајем и остваривањем права у Заводу поднеском се обраћају начелницима служби Завода, одговор им се доставља најкасније у року од пет дана. У Заводу се води Евиденција притужби, а води је васпитач.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у 2014. години било:

- два бекства и удаљења, у којима је учествовало два лица;
- три напада на службено лице, у којима је учествовало три лица;
- 17 насиља међу затвореницима (убиства, туче и сл.), у којима је учествовало 33 лица;
- 11 самоповређивања;
- 32 објављена штрајка глађу, у којима је учествовало 32 лица;
- 26 проналазака недозвољених предмета.

У Заводу се води Евиденција ванредних догађаја. О ванредном догађају Служба за обезбеђење одмах доставља управнику Завода информацију, која се без одлагања прослеђује Оперативном центру Управе. Од учесника у ванредном догађају, као и од евентуалних сведока прибављају се писане изјаве о околностима догађаја.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

У Заводу постоји посебна просторија за претрес. Приликом пријема лица у Завод службеници обезбеђења врше лични претрес и преглед тела осуђеног (тзв. „претрес лица на голо“).

Пријем пакета се врши у присуству лица које је донело пакет. Након прегледања садржаја пакета сачињава се списак ствари у присуству лица које је донело пакет. Пакет се заједно са списком предаје осуђеном лицу.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Током обиласка Завода, уочено је да је недовољно покривен видео надзором. Камере постоје на шеталишту, у самицама, кухињи, на ходницима у „А“ павиљону и затвореном делу. Архивирања забележеног, односно снимљеног материјала, врши се у трајању од 15 дана. Није уочено да је на улазу у просторијама, нити у њима, видно истакнуто писано обавештење да је просторија под видео надзором.

УТВРЂЕНО

ОЗ Лесковац није довољно покривен системом видео надзора.

У просторијама које су под видео надзором, нема видно истакнутог писаног обавештења да је просторија под видео надзором.

Забележени видео снимци чувају се само 15 дана.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.²⁷

У свим просторијама које су покривене камерама потребно је да се видно истакне обавештење да је просторија под видео надзором.

²⁷ Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, тачка 37.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Завода системом видео камера.

У свим просторијама које су под видео надзором поставиће се на видном месту писано обавештење о видео надзору.

Забележени видео снимци ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Током обиласка Завода, уочено је да дугмад аларма за позивање страже не постоје у спаваоницама. Затворска стража се позива лупањем.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац, у спаваоницама, не постоје дугмад аларма за позивање страже.

РАЗЛОЗИ

Постојање система аларма за узбуњивање – позивање страже у случају инцидентних ситуација утицало би на повећање безбедности у Заводу и превенцију међуосуђеничког насиља.

У свим објектима у којима затвореници живе, раде или се окупљају мора да постоји систем аларма који омогућује затвореницима да одмах позову особље.²⁸

Ћелије су често предалеко од канцеларија или радних места чувара, нису опремљене никаквим средствима система позивања који би омогућио притвореним особама да привуку њихову пажњу, па под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидентата (насиље међу притвореницима, покушаји самоубиства, пожари..) на које се не би правовремено одговорило.²⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће без одлагања предузети мере да се просторије за смештај лица лишених слободе опреме дугмадима аларма за позивање страже.

2.3.2.3. Мере принуде

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су у 2014. години 20 пута примењене мере принуде, и то:

- према осам лица употреба физичке снаге;
- према три лица везивање;
- према четири лица издвајање;
- према пет лица употреба гумене палице.

У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде. Извршен је увид у меру принуде – везивање. У предмету постоји лекарско мишљење са извештајем о обављеном лекарским прегледом, изјава ЛЛС, службене белешке радника Службе обезбеђења, извештај Управи, изјаве сведока.

Извршен је увид у предмет о примени мере принуде (физичка снага – повлачење, кључ на лакту и гумена палица) према лицима Б. Б. и С. И. Извештај о мери принуде начелника Службе за обезбеђење састављен је 17. 11. 2014. г, а примена мере је била 14. 11. 2014. г. у 13 часова и 30

²⁸ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 18.2.

²⁹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002)1/15- Rev. 2010, тачка 48. ст. 2.

минута. Разлог примене мере је пружање отпора. Лекарски преглед лица према којима је примењена мера принуде је евидентиран, и то да је обављен након 20, односно 25 минута од примене мере. Лица према којима је примењена мера принуде дала су изјаву у којој наводе да ће све што имају да кажу рећи пред дисциплинском комисијом. Поновни лекарски преглед лица према ком је примењена мера принуде је евидентиран, и то да је обављен сутрадан у 10 часова и 40, односно 50 минута.

Извршен је увид у предмет о примени мере принуде (физичка снага, гумена палица и издвајање и везивање) према лицу С. И. Извештај о мери принуде начелника обезбеђења састављен је 29. 07. 2014. г, а примена мере је била 28. 07. 2014. г. Разлог примене мере је пружање отпора. Лекарски преглед је обављен у 10 часова и 20 минута. Поновни лекарски преглед лица према ком је примењена мера принуде је евидентиран, и то да је обављен истог дана у 15 часова и 15 минута, након чега је обустављена мера везивања и лице спроведено у Специјалну затворску болницу.

У извештајима лекара који су сачињени поводом прегледа након употребе мера принуде нису унете изјаве лица лишених слободе према којима су мере принуде биле примењене о начину настанка повреда, као ни мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

УТВРЂЕНО

Извештај који поводом прегледа у вези са применом средстава принуде, подноси лекар не садржи наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, нити садржи мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

Писани извештај службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 часа од времена примене мере принуде.³⁰

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Лесковац лекар ће у писмени извештај о обављеном прегледу, а у вези са применом средстава принуде, обавезно унети 1) наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и 2) мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

2.3.2.4. Посебне мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су у 2014. години према 26 лица одређене посебне мере, и то:

- према пет лица одузимање и привремено задржавање ствари;
- према 20 лица тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце.

У Заводу се води посебна књига, евиденција посебне мере принуде тестирања на психоактивне супстанце – алкохол (и за лица лишена слободе и за државне службенике). Евиденција садржи: име и презиме лица над којим је вршено тестирање, број наредбе управника, број записника о извршеном тестирању, резултат тестирања и потпис овлашћеног лица. У случају да постоји сумња да је државни службеник или лице лишено слободе конзумирало алкохол извршиће се, по наредби управника, тестирање на апарату „ALCOQUANT 6020-плус“ (атестиран по уверењу надлежне лабораторије). Тестирање државног службеника се ради у присуству најмање два радника које управник одреди, а тестирање ЛПС у присуству најмање два радника Службе за обезбеђење. Пре тестирања лицу ће се саопштити да се исто врши на основу сумње да је

³⁰ ЗИКС, чл. 144. ст. 4.

конзумирало алкохол. Тестираном лицу се дају на увид резултати тестирања. По окончању саставља се службена белешка о резултату тестирања, а она садржи: име и презиме лица над којим је извршено тестирање, разлог и тачно време тестирања. У случају да лице одбије да се подвргне тестирању од њега се захтева писана изјава о разлозима одбијања, као и у случају да лице одбије да потпише записник о тестирању, а против ових лица се покреће дисциплински поступак. Записник се сачињава у три примерка, од којих се један даје лицу над којим је извршено тестирање. Записник о тестирању садржи: лице над којим је вршено тестирање, која лица су присуствовала истом, када је започето и окончано тестирање и потпис службених лица и лица над којим је вршено тестирање.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су у 2014. години дисциплинске мере изречене према 77 лица, и то:

- према 18 лица упућивање у самицу;
- према 18 лица одузимање додељених посебних права;
- према 12 лица ограничење или забрана располагања новцем;
- према 16 лица ограничење или забрана примања пакета;
- према 13 лица условно ограничење или забрана примања пакета;
- према 13 лица укор.

Лакше дисциплинске поступке води начелник Службе за третман. Теже дисциплинске поступке води комисија која је састављена од три члана, а именована ја актом директора Управе.

У Заводу се води посебна књига – евиденција дисциплинских поступака, води је Служба за опште послове, и у њу се уносе следећи подаци: редни број, предмет, кретање списка, начин решавања, примедба.

Извршен је увид у предмет под пословним бројем 24-1611/15 од 20. 04. 2014. г. против М.С. Предмет садржи решење, потписане доставнице, предлог Службе за третман, предлог за покретање дисциплинског поступка, записник о пријему лица, службену белешку о спровођењу лица, извештај о привођењу осуђеног, извештај о ванредном догађају, пријаву за тежи дисциплински преступ осуђеног, изјаву осуђеног, закључак о покретању дисциплинског поступка, позив за расправу и записник о току дисциплинског поступка.

Извршен је увид у предмет под пословним бројем 24-1407/2015 од 02. 04. 2015. г. против Д.Ц, З.Г, Б.Ј. и В.Ф. Предмет садржи решење, потписане доставнице, предлог за покретање дисциплинског поступка, извештај о ванредном догађају, наредбу, записнике о извршеном тесту на опојну дрогу или психоактивна средства над осуђеницима, извештај начелнику Службе за обезбеђење, пријаву за тежи дисциплински преступ осуђеног, изјаве осуђених, предлог Службе за третман, закључак о покретању дисциплинског поступка, позив за расправу и записник о току дисциплинског поступка.

Извршен је увид у предмет под пословним бројем 24-2767/2014 од 11. 08. 2014. г. против С.А. и Е.А. Предмет садржи решење о одбацивању неблаговремене жалбе осуђеног на првостепено решење, жалбу осуђеног на првостепено решење, првостепено решење, потписане доставнице, предлог за покретање дисциплинског поступка, пријаву за тежи дисциплински преступ осуђеног, извештај управнику, службену белешку, предлог Службе за третман, закључак о покретању дисциплинског поступка и записник о току дисциплинског поступка. Поступак је покренут, јер је осуђени одбио да по налогу овлашћеног лица затвора одмах да писмену изјаву (поводом писања по телефонској говорници). Дисциплинска комисија сматра да је одбијањем овог наређења могла наступити тежа последица и зато је осуђени дисциплински санкционисан са одузимањем додељених проширених права и погодности (права на пријем посета у посебним просторијама без присуства осталих осуђених).

Из увида у наведене предмете закључено је да се приликом вођења дисциплинског поступка прибавља предлог васпитача који садржи мишљење о владању осуђеног против кога је поступак покренут, као и предлог казне коју би требало изрећи у дисциплинском поступку.

УТВРЂЕНО

У току дисциплинског поступка, надлежни васпитач поред мишљења о владању осуђеног даје и предлог дисциплинске мере за коју сматра да би требало да се осуђеном изрекне.

РАЗЛОЗИ

При изрицању дисциплинске мере води се рачуна о понашању осуђеног током издржавања казне и залагању на раду, а узимају се у обзир и све друге чињенице битне за правилно одмеравање мере.³¹

При изрицању дисциплинске мере узимају се у обзир све чињенице и околности које могу бити од значаја при избору дисциплинске мере, а нарочито: тежина престапа, околности под којима је учињен, раније изрицање дисциплинских мера, понашање осуђеног током извршења казне затвора, његов однос према раду и радним обавезама и оцена остварења сврхе изрицања дисциплинске мере.³²

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Лесковац васпитачи неће у свом мишљењу о владању осуђеног, које дају у току дисциплинског поступка, уносити предлог мере која треба бити изречена, јер се на тај начин прејудуцира исход дисциплинског поступка и утиче на доношење одлуке о дисциплинској одговорности осуђеног.

Доношење одлуке о томе да ли ће или не бити изречена дисциплинска мера, као и одлуке о врсти и висини дисциплинке мере искључиво је у надлежности органа који воде дисциплинске поступке.

2.3.2.5.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу

У Заводу се води посебна књига извршења дисциплинске мере упућивања у самицу, води је Служба за опште послове. Такође, води се и евиденција обилазака лица у самици, у коју се уносе следећи подаци: презиме и име лица смештеног у самицу; датум обиласка; ко је извршио обилазак; запажања и примедбе и потпис лица које је извршило обилазак.

Извршен је увид у решење о упућивању у самицу број 24-1407/15 од 08. 04. 2015. г. - упућивање у самицу током целог дана и ноћи у трајању од пет дана (чл. 159. ст. 2. т. 5. ЗИКС-а). Мера је одређена према осуђеном лицу С.Г. Уз решење је приложен лекарски преглед и мишљење о примени мере упућивања у самицу (лекарски извештај о здравственој способности за примену мере).

Просторије–спаваонице које се користе за издржавање мере упућивања у самицу налазе се у „старом павиљону“, на II етажу. У тренутку посете није било лица издржавању мере.

Просторије су у добром стању и уредне. Омогућен је доток природне светлости и ваздуха, као и адекватно вештачко осветљење. У просторијама постоји и мокри чвор, који је вратима и зидом одељен од остатка просторије. У оквиру мокрог чвора налази се и чесма, са хладном водом. Радијатор се налази у просторији.

Просторије су под видео надзором, али обавештење о видео надзору није истакнуто, на видно место, унутар просторије (види препоруку под 2.3.2.2.2.).

³¹ ЗИКС, чл. 159.

³² Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима («Сл. Гласник РС», бр. 79/14), чл. 22.

2.3.3. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ЗАВОДА

Према речима службеника Завода, контролни надзор Одељења за надзор Управе за извршење кривичних санкција је био прошле године.

Према наводима управника, судија за извршење долази једном у две недеље. Међутим, осуђени из Павиљона III су навели да су судију за извршење последњи пут видели пре око осам месеци, као и да је он само прошао кроз павиљон и да им није дао информације о свој надлежности. Током 2014. године судији за извршење су поднете две притужбе.

Такође, по пријави, у инспекцију је долазио и инспектор из Министарства здравља.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација и едукација запослених у Служби за третман

У Заводу постоји Служба за третман као посебна организациона јединица. Послове третмана осуђених и прекршајно кажњених лица обављају шест стручних лица – социолог, два психолога и три специјална педагога, а два лица из ове службе ангажована су поред редовних третманских послова у Заводу и на спровођењу алтернативних санкција у повереничким канцеларијама у граду. Према наводима начелника Службе за третман постојећом систематизацијом предвиђено је осам стручних лица у Служби за третман. Стручно особље у просеку покрива по једну васпитну јединицу која представља једну васпитну групу која обично броји око 30 - 35 осуђених и прекршајно кажњених лица. Ипак, према наводима запослених број службеника третмана је недовољан, нарочито због велике оптерећености административним пословима и повременог ангажовања на повереничким пословима у граду.

Када су у питању едукације и семинари из области третманског рада, према наводима васпитног особља, оне се ретко организују. Последња је била у децембру 2012. године и односила се на обуку о примени Упитника за процену ризичног понашања. Један од важнијих услова за успешан третмански рад јесте професионализација васпитног особља, стварање услова за рад и континуиране обуке и образовање. Током разговора, наглашено је да би било добро организовати обуке које се тичу рада са проблематичним групама осуђених и Заводу (насилништво, повратништво, агресивност и сл.). Обуком из ових области постигло би се да већина завода примењује исте групне терапија према овим категоријама осуђених, уједначила пракса у дефинисању индивидуалних циљева из одређених области и дале смернице о критеријума за процену и оцену испуњености индивидуалног циља. Према наводима васпитног особља, један од фактора који отежава третмански рад јесте спровођење ових радионица/терапија и дефинисање критеријума о испуњености индивидуалних циљева који се постављају кроз њих, а који се остављају на креативности и вољи сваког васпитача који се разликују од Завода до Завода.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац запосленима Службе за третман не организују се едукације, семинари и усавршавање из области третманског рада са осуђеним лицима.

РАЗЛОЗИ

Одржавање и унапређење стручности запослених у Управи обезбеђује се стручним усавршавањем. Запоселни у Управи има право и обавезу да се стручно усавршава. Стручно усавршавање обавља се о трошку завода³³.

³³ ЗИКС, чл.259

Управа обезбеђује да целокупно особље, током њихове каријере, одржава и унапређује своје знање и стручност похађањем курсева стручног усавршавања, који се организују у одговарајућим интервалима³⁴.

Обука целокупног особља обухвата едукацију о међународним и регионалним инструментима и стандардима о људским правима, посебно Европској конвенцији о људским правима и Европској конвенцији о спречавању мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, као и примену Европских затворских правила³⁵.

СРТ препоручује да се побољшају услови рада и професионализма затворског особља кроз обуку и редовне курсеве о људским правима у затвору, са циљем промене институционалне културе, тако да питања безбедности престане да буду приоритет, а акценат ставити на подршку и пристојан третман лица која су лишена слободе³⁶.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац предузеће мере и сачинити програм потребне едукације за запослене ангазоване на пословима третмана и ресоцијализације осуђених, а у циљу подизања квалитета васпитног рада усмереног ка што успешнијој реинтеграцији и рехабилитацији осуђених.

2.4.1.2. Пријем и утврђивање програма поступања

Приликом пријема на извршење казне осуђени се упућују у пријемно одељење до 30 дана, у коме се утврђује предлог програма поступања и доставља управнику, који доноси одлуку о третману и разврставању. Одлука о програму поступања доставља се осуђеном у пријемном одељењу. Увидом у документацију утврђено је постојање свих неопходних докумената који су потребни за израду предлога програма поступања (попуњени упитници за осуђене до три године, забелешке са индивидуалних разговора стручних лица, одлуке управника о програму третмана и одлука о разврставању, као и сам потпис осуђеног на основу кога се види да је упознат са програмом поступања и сл.).

Увидом у досијее појединих осуђених уочено је да се и поред утврђеног средњег степена ризика, добре адаптације на заводске услове, са делимично очуваним капацитетима за промену и коректним односом према запосленима, одређена лица распоређују у В групу³⁷. Као образложење за овакво поступање у Упитнику за процену ризичног понашања поједини службеници третмана примарно наводе: начин доласка на извршење казне тј. принудно довођење и нови кривични поступци који су у току, при чему се умањује значај особина личности осуђеног, његово понашање у пријемном одељењу потребе и капацитети за промену³⁸. Такође, приликом процене ризичног понашања осуђених током опсервација у пријемном одељењу, између службеника третмана и службеника обезбеђења постоје одређена размимоилажења. Наиме, код процене безбедносног аспекта осуђених који је значајан за доношење програма поступања и распоређивања осуђених у групе и одељења, мишљење службеника обезбеђења узима се као примарно.

³⁴ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач. 81.2

³⁵ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач. 81.4

³⁶ Извештај Поткомитета за превенцију тортуре УН о посети Аргентини 2013.год, параграф 85 (а)

³⁷ У групу В1 или групу В2 одређује се осуђени који, на основу особина личности, врсте и тежине учињеног кривичног дела, ранијег начина живота и утврђеног програма поступања, има отежану адаптацију на заводске услове, а представља опасност за осуђене или запослене, има битно умањене капацитете за промену и висок степен ризика, чл.19.ст.2. Правилник о третману

³⁸ При разврставању осуђеног води се рачуна о: дужини казне; начину доласка на издржавање казне; односу према кривичном делу и казни; врсти и тежини кривичног дела; ранијој осуђиваности; другом кривичном поступку или изреченој казни; психолошким, педагошким, социјалним особеностима, безбедносним ризицима и потребама осуђеног; понашању током ранијег издржавања кривичне санкције у одговарајућој институцији, као и другим чињеницама битним за разврставање, предвиђеним упитником из члана 8. став 2. овог правилника.

Став НПМ је да би код утврђивања програм поступања и распоређивања осуђених у групе и одељења поред безбедносног ризика, требало дати већи значај другим околностима (процена особина личности и понашање осуђених током опсервације у пријемном одељењу) које су од значаја за њихово разврставање непосредно након доласка на извршење казне.

2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад)

Према наводима васпитног особља, третмански рад се углавном одвија преко планираних и непланираних индивидуалних разговора. Учесталост сусрета и разговора са васпитачем углавном зависи од иницијативе осуђених. Први разговор обавља се након распоређивања осуђених у васпитну групу, а месец дана од разврставања у васпитну групу обавља се следећи планирани разговор. На основу разговора са осуђенима у затвореном одељењу и увидом у поједине досијее уочено је да су контакти и индивидуални разговори васпитача и осуђених ретки. Осуђени смештени у затворено одељење су у неповољнијем положају од осталих осуђених, јер се, осим индивидуалних разговора са поступајућем васпитачем, према њима не спроводе други облици васпитно-корективног рада. Неукључивањем осуђених у одговарајуће обуке, искључивањем могућности за упошљавањем унутар Завода и учешћем у васпитно-културним садржајима, осуђени у затвореном одељењу додатно се изолују, јер су лишавају активности и унутар Завода. Све ово може довести до повећене тензије код осуђених, имати негативних последица по личност осуђених што даље може довести до појаве конфликтика међу осуђенима, осуђених и особља и отежати спровођење третманског рада.

На основу увида у службену документацију, разговора са осуђеним лицима и васпитним особљем утврђено је да индивидуалне форме васпитно-корективног деловања нису на задовољавајућем нивоу. Када су пак у питању групне форме васпитно-корективног деловања, према наводима васпитног особља са њима ће се почети од септембра текуће године.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац индивидуалне форме васпитно-корективног рада нису на задовољавајућем нивоу.

РАЗЛОЗИ

Третман према осуђеном лицу је примена свих предвиђених активности - планираних метода, техника и поступака којима се остварује сврха кажњавања осуђеног.³⁹

Третман се спроводи кроз програм поступања, разврставање, накнадно разврставање и припрему за отпуст.⁴⁰

Програм поступања садржи: процењене капацитете, мотивацију за промену криминалног понашања и квантификовану процену ризика осуђеног; групу и одељење у које је осуђени разврстан и његов смештај; ефикасне поступке и активности према осуђеном сагласно утврђеним потребама; индивидуалне циљеве осуђеног у одређеном периоду, чијим остваривањем ће се обезбедити повећање капацитета, успешна адаптација и смањење ризика од вршења кривичних дела; задатке особља у реализацији програма.⁴¹

Програм поступања је индивидуално прилагођавање третмана према осуђеном лицу у зависности од процене ризика, капацитета осуђеног и његових потреба.⁴²

Служба за третман процењује индивидуалне потребе, капацитете за промену и степен ризика осуђеног за понављање кривичног дела, утврђује и спроводи индивидуализовани програм поступања и примењује

³⁹ Правилник о третману програму поступању, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, члан 2.

⁴⁰ Правилник о третману програму поступању, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, члан 6.

⁴¹ Правилник о третману програму поступању, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, члан 13.

⁴² Правилник о третману програму поступању, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, члан 3.

методе и поступке у циљу остваривања индивидуалне превенције⁴³.

Извршењем кривичних санкција остварује се општа и индивидуална сврха њиховог изрицања у циљу успешне реинтеграције осуђених у друштво⁴⁴.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Лесковац је, потребно интензивирати индивидуалне форме васпитно - корективног рада сходно потребама и интересима осуђених.

2.4.1.4. Измена програма поступања

Васпитно особље је навело да се програм поступања преиспитује на свака три месеца, а пошто су у питању краће казне дешава се да се преиспитивање обавља и пре предвиђеног рока. Преиспитивање подразумева процену понашања осуђеног током извршења казне, степен његове сарадње у реализацији програма поступања, поштовање кућног реда, као и друге околности које могу настати током извршења казне. Увидом у досијее и разговором са васпитним особљем уочено је да се измена програма поступања врши сходно одредбама ЗИКС-а и Правилника о кућном реду.

На дан посете тима НПМ-а, у затвореном одељењу Завода било је 89 осуђених, у полуотвореном - 56; док у отвореном одељењу није било осуђених. Иако је ОЗ Лесковац Завод полуотвореног типа, већи број осуђених се налази у затвореном одељењу. Осуђени разврстани у затворено одељење, у њему углавном остају до истека казне. Као разлози за ненапредовање осуђених у затвореном одељењу наводи се висок степен безбедносног ризика, ригидан Упитник за процену ризичног понашања са умањеним могућностима за напредовање у третману, као и ограничени капацитети и могућности Завода за различитим обукама, радним ангажовањем и укљученост у друге активности, посебно осуђених у затвореном одељењу.

Увидом у досијее појединих осуђених уочено је да и поред прихватања и поштовања правила формалног система, правила кућног реда, сарадње у оставаривању програма поступања, степен безбедносног ризика код осуђеног не може се умањити управо из разлога што постојећи Упитник није прилагођен за процену ризичног понашања осуђених приликом преиспитивања програма поступања за накнадним разврставањем. Из овог разлога потребно је сачинити инструменте, који ће се током процене ризика и потреба приликом накнадног разврставања, примарно руководити критеријумима који се односе на понашање и ангажовање осуђеног током извршења казне и остварење донетог програма поступања.

2.4.1.6. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима васпитног особља, сарадња са центрима за социјални рад током извршења казне није задовољавајућа. Обично се остварује када постоји потреба за прикупљањем додатних дијагностичких информација о осуђеном и његовој породици, када постоји потреба да се осуђеном пружи правна помоћ у остваривању права из социјалне заштите и помоћи члановима њихових породица док су они на извршењу казне.

Припрема за отпуст ради се у оквиру програма поступања када лице дође на извршење казне. Спроводи се према свим осуђенима, а у зависности од положаја осуђеног са припремом се почиње три или шест месеци пре истека казне. Програм припреме за отпуст састоји се од сарадње са члановима породице осуђеног или центром за социјални рад уколико осуђено лице нема никог.

⁴³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл.20.ст.1.

⁴⁴ ЗИКС, чл.2.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ, ОБУКЕ И КУРСЕВИ

Васпитно особље ангажовано на пословима третмана наводи да се у Заводу организују само обуке, док се основно и средње образовање не спроводи, јер су у питању кратке казне.

У Заводу се спроводи обука за узгој раног поврћа и воћа у сарадњи са средњом пољопривредном школом из Лесковац. Обука траје два месеца и састоји се од теоријског и практичног дела. Након завршене обуке добијају се сертификати. Да би се похађала обука услов је да осуђени имају завршену основу школу и да су смештени у полуотворено одељење. Осуђени који су смештени у затворено одељење у Заводу, према наводима васпитног особља, немају могућност да учествују у обукама, јер су у затвореном третману.

С обзиром да се у Заводу организује мали број обука и да их похађају само осуђени из полуотвореног одељења, у питање се доводе потребе и потенцијали осуђених у затвореном одељењу, а самим тим и сврха извршења казне према њима. Овакво поступање доводи до неоправданог прављења разлике између осуђених у полуотвореном и затвореном одељењу, чиме се осуђенима у затвореном одељењу ускрађује право на обуку на основу достигнутог нивоа образовања и одељења у које су распоређени. Појединцима у затвореном одељењу ускрађује се могућност стицања и усвајања нових вештина, знања и способности, а самим тим и активно учешће у третману чиме се додатно ускрађује могућност напредовања у повољнију групу. Мали број обука, недовршено основно образовање и распоређивање у затворено одељење не треба узимати као аргумент за некуључивање осуђених у неки вид обуке, већ је потребно обезбедити већу понуду обука у Заводу, све осуђене мотивисати на учешће, повећати могућност за преквалификацију или доквалификацију осуђених и самим тим повећати могућност избора за запослења након изласка из Завода.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац је недовољна понуда обука и курсева за осуђене разврстане у васпитне групе „А“ и „Б“, а осуђени разврстани у васпитну групу „В“ немају могућност укључивања у обуке.

РАЗЛОЗИ

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама⁴⁵.

Приоритет имају затвореници који су неписмени или они који немају основно или вокационо образовање⁴⁶.

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике. Сви затвореници охрабриваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке. Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог боравка у затвору⁴⁷.

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника⁴⁸.

Са становишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности

⁴⁵ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач.28.1.

⁴⁶ Ибид, тач. 28.2.

⁴⁷ Ибид, тач. 106.1, 106.2, 106.3

⁴⁸ Извод из 2. Општег извештаја [ЦПТ/Инф (92) 3], параграф 47

затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СРТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике⁴⁹.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац предузеће мере како би се повећао број обука и курсева у Заводу. Такође, учешће у обукама и курсевима омогућиће се свим осуђеним сходно утврђеним потребама и потенцијалима према програму поступања, а не само осуђенима разврстаним у васпитне групе „А“ и „Б“.

2.4.1. Упошљавање

За упошљавање осуђених у обзир се узимају одређени критеријуми, као што су: степен ризичног понашања, психичке и физичке способности које процењује стручни тим Завода и могућности Завода. Одлуку о упошљавању осуђених доноси управник на предлог стручног тима. У Заводу се упошљавају само осуђени из полуотвореног одељења, док се осуђени из затвореног одељења не упошљавају, јер како наводи васпитно особље не постоје архитектонске могућности, тако да се осуђенима из затвореног одељења не омогућује радно ангажовање без обзира на радну способност.

Увидом у досијее појединих осуђених - одлуке о програму поступања, наведено је да су радно способни, али им није одређено радно место. Такође, увидом у предлог службеника третмана о програму поступања, без обзира што је у делу области средњег степена ризика наведено запослење, не постоје предвиђени поступци и активности сагласно утврђеном степену ризика, а ни потреба за било којим обликом стручног оспособљавања и упошљавања. С обзиром на утврђен средњи степен ризика у овом делу, укључивањем осуђених у радне активности повећава се могућност стицања радних навика и афинитета према раду, окупира време осуђених, повећава свест о сопственој вредности, али постиже и дисциплина и сарадња осуђених што представља један од циљева успешног третмана.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац упошљавају се само осуђени који су разврстани у васпитне групе „А“ и „Б“ и смештени у полуотворено одељење.

РАЗЛОЗИ

Затворске власти морају настојати да обезбеде довољно корисног посла за затворенике⁵⁰.

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу⁵¹.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике⁵².

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, как оби му се омогућили услови за успешну реинтеграцију⁵³.

Са становишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван

⁴⁹ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима из 2009. год, параграф 223

⁵⁰ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са Европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач. 26.2.

⁵¹ Ибид, тач. 26.3

⁵² Ибид, тач.26.5

⁵³ ЗИКС, чл.98, ст.2

затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СРТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике⁵⁴.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац предузеће мере како би се свим осуђеним лицима пружила могућност радног ангажовања, сходно процени радне способности и степена ризика.

Капацитети за упошљавање су економија Завода, трепезарија, браварска радионица, вешерај, ауто перионица, одржавање круга Завода и радови на одржавању паркова ван Завода. Повремено, према потреби, осуђена лица ангажују се и ван Завода, а послови се организују у сарадњи са државним институцијама (Полицијска управа Лесковац, Пореска управа, болница). Радно време осуђених износи осам часова дневно, а некада и краће у зависности од потреба посла. Осуђени који су упуслени имају право на дневни, недељни и годишни одмор. Дневни одмор обично траје око три сата, недељни подразумева викенд одмор, а годишњи који се одређује сразмерно проведеним данима на раду.

У оквиру пројекта Управе за извршење кривичних санкција, Србија шуме и Шумарског факултета однедавно је отпочела радна акција „пошумљавање Србије“ у оквиру кога је из ОЗ Лесковаца тренутно ангажовано 18 осуђених из полуотвореног одељења. Међутим, они не добијају новчану надокнаду за овај рад. Евиденцију о присуству на раду води Служба за обуку и упошљавање, која се редовно шаље Министарству правде како би се извршиле исплате накнада за рад осуђеним.

Васпитно особље је навело да послове заштите на раду обавља начелник Службе за обуку и упошљавање. Осуђени углавном имају заштитну опрему на раду, а у протеклој години није било тежих повреда на раду, а што се тиче лакших повреда васпитно особље је навело да су забележене око 3 повреде. Евиденције о повредама на раду, се према наводима васпитног особља уредно евидентирају и воде у здравственој служби Завода.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

У Заводу постоји простор за шетњу на свежем ваздуху. У затвореном одељењу, као простор за шетњу користи се унутрашње двориште Завода, које уједно представља и теретану на отвореном са таблом за баскет и мини теретаном. Када су временске прилике лоше, осуђени у затвореном одељењу имају теретану за бављењем физичким активностима. У теретани се налази сто за стони тенис, кошери и друге справе за вежбање. Осуђени који се налазе у затвореном одељењу на свежем ваздуху проводе 2 часа дневно. Осуђени у полуотвореном и отвореном одељењу већину времена у току дана могу водити ван затворених просторија Завода. Осуђени коју се налазе у полуотвореном и отвореном одељењу физичким активностима могу се бавити у дворишту Завода.

ПРИТВОРЕНИЦИ

У притворској јединици постоји посебан простор за боравак притвореника на отвореном - шеталиште. Налази се између високих бетонских зидова Завода. Постоје бетонирани стазе, као и зелена површина.

На шеталишту су постављене надстрешнице што омогућава да притвореници проводе време на свежем ваздуху и у условима атмосферских падавина. Испод надстрешнице налази се клупа.

⁵⁴ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима 2009. год, параграф 223.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Васпитно особље наводи да је организована дистрибуција штампе за осуђена лица која су претплаћена на месечном нивоу на одређени часопис преко кантине Завода.

2.4.5.2. Радио и телевизија

Слушање радија и праћење телевизијског програма у Заводу је омогућено свакодневно. Запажено је да спаваонице у затвореном одељењу углавном имају телевизоре и радио апарате. Осуђени у полуотвореном и отвореном одељењу такође имају могућност праћења телевизијског и радио програм.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу не постоји посебна просторија – библиотека. У једној канцеларији управе Завода постоји орман са фондом око 500 књига. Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу, а која желе одређену литературу преносе командир у којој књигу или часопис желе или пишу списак литературе на папиру и онда командир доставља васпитачу списак тражене литературе која се затим доставља осуђеном. Уочено је да у ходнику затвореног одељења истакнут акт о кућном реду и ЗИКС-у, док су у ходнику I павиљона на зиду истакнуте информације о Заштитнику грђана са мапом како стићи до зграде.

2.4.6. ПОСЕТЕ

2.4.6.1. Посете породице

Просторија за посете осуђених у затвореном одељењеу не постоји, већ се ове посете обављају у за то посебно прилагођеној просторији у Павиљону II. Посете трају по један сат, а за осуђене чије породице живе далеко од места извршења казне, васпитачи дозвољавају да посете трају и дуже.

Када су у питању просторија за посете блиских лица, оне у Заводу не постоји. Према наводима васпитног особља, ова просторија је у изградњи и очекује се да ће се са посетама у њој почети од септембра текуће године. Осуђени који су на смештају у поулотвореном и отвореном одељењу имају могућност да одлазе кући на викенде.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Дописивање

Према наводима васпитача Завод не издаје лицу лишеном слободе писмену потврду о предаји писма ради слања препорученом поштом, већ се само води евиденција о предаји поште.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац осуђенима се не издаје писмена потврда ради слања писма препорученом поштом.

РАЗЛОЗИ

Завод издаје осуђеном потврду о пријему писма која садржи име пошиљаоца, датум и број под којим је заведено писмо⁵⁵.

⁵⁵ ЗИКС, чл. 86. ст. 4.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Лесковац ће убудуће издавати писану потврду осуђенима ради слања писма препорученом поштом.

2.4.7.2. Пакети

Осуђенима се омогућује пријем пакета два пута месечно, који се прегледају у присуству осуђеног. У ситуацијама када пакет садржи ствари које осуђено лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца. Дозвољена тежина пакета је 10 килограма.

2.4.7.3. Новчане пошилике

Лица лишена слободе имају право на неограничено примање и слање новчаних пошилики. Новчане пошилике осуђенима се уплаћују на њихов депозит. На месечном нивоу осуђени може трошити одређену суму новца на кантини Завода.

2.4.7.4. Телефонирање

Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу имају право на телефонски разговор свакодневно у време шетње коришћењем телефонских картица Орион које могу купити у кантини. Телефонске говорнице у затвореном одељењу су постављене у ходницима. Осуђени смештени у полуотвореном и отвореном одељењу имају неограничено право на телефонски разговор.

2.4.8. УСЛОВИ ЗА СМЕШТАЊЕ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

У Заводу не постоје посебне просторије за смештај особа са инвалидитетом, а у моменту посете у Заводу није било особа са инвалидитетом.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Лесковац не постоје просторије које су прилагођене за смештај лица са инвалидитетом.

РАЗЛОЗИ

Осуђени са посебним потребама има право на смештај примерен врсти и степену његових посебних потреба.⁵⁶

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Лесковац ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

⁵⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 66.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. Организација

2.5.1.1. Здравствена служба

Службу за здравствену заштиту чине:

- Једна докторка опште медицине у сталном радном односу (ангажована радним данима од 7,30-15,30 часова и која је у приправности викендима и у време празника).
- Један специјалиста психијатар (ангажован по уговору о делу) који је један пут недељно у затвору, али долази по позиву и другим данима ако за то постоји потреба.
- Два медицинска техничара, од којих је један запослен на неодређено и друга медицинска сестра која је запослена на одређено време (уговор јој истиче наредног месеца и постоји бојазан да се неће продужити). Медицински техничар је присутан радним данима од 7,30-19,30 часова и викендом.

Према речима докторке, систематизацијом радних места средњег стручног кадра, предвиђен је број од четири техничара (медицинске сестре), а што је оптимум како би затвор целодневно био покривен здравственом службом. Како су недавно остали без једног медицинског техничара (прешао у Службу обезбеђења), било би целисходно да се ово место попуни. По наводима докторке, најбоље решење би било превођењем –пријемом медицинске сестре којој уговор ускоро истиче, у стални радни однос и са којом до сада има добру сарадњу.

Проблем недостатка здравственог кадра уочен је током разговора са ЛЛС приликом обиласка свих соба у Павиљону III затвореног одељења. Наиме мониторингом који је извршен 27. априла 2015. г. у вечерњим сатима, око 22 часа, код једног ЛЛС које је на психијатријској терапији налазили су се лекови за ноћну терапију коју му је „поделио командир“ кроз прозорчић на вратима. Дакле, терапију је делило лице које није здравствени радник, из разлога што у вечерњим сатима, после 19,30 часова, није било медицинског техничара, нити је том приликом извршена провера узимања терапије.

УТВРЂЕНО:

У Заводу није обезбеђено континуирано присуство лица са здравственом квалификацијом. Ангажован су два медицинска техничара, од којих једном ускоро истиче уговор.

РАЗЛОЗИ:

Стандард је Европског комитета за превенцију мучења да неко компетентан за пружање прве помоћи треба увек да се налази у затворској установи, пожељно неко ко има одговарајућу квалификацију медицинске сестре (техничара)⁵⁷.

Препорука је Европског комитета за превенцију мучења да особа компетентна за указивање прве помоћи, по могућности особа са квалификацијом медицинске сестре (техничара) увек буде присутна у установи за лишење слободе, укључујући и ноћи⁵⁸.

ПРЕПОРУКЕ:

ОЗ Лесковац ће предузети мере како би се запослио довољан број медицинских техничара како би се обезбедило континуирано (радним даном, викендима и државним празником) – двадесетчетворочасовно – присуство најмање једног лица се медицинском квалификацијом у Заводу.

⁵⁷ СРТ/Inf (93) 12, § 35

⁵⁸ посета Холандији 2007.г.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

У главној амбуланги се чува медицинска документација-здравствени картони и друге књиге евиденција :

- књига зависника од опијата и алкохола;
- евиденција заразних паразитарних болести;
- књига штрајка глађу;
- књига повреда, самоповређивања и самоубиства;
- протокол тестирања на психоактивне супстанце;
- протокол психијатријских прегледа.

Увидом у књиге евиденције констатује се да се исте уредно воде, те да се подаци из књига евиденције преносе и у здравствени картон. ЛЛС омогућава се увид у своју медицинску документацију, понекад траже фотокопију, што им се, након што се претходно управник обавештава, омогућава.

Када је у питању исхрана, лекар не води књигу, већ учествује у састављању јеловника и по његовим наводима, у Заводу се углавном омогућује посебан режим исхране уколико је то неопходно због здравственог стања лица лишених слободе. У том смислу проверени су наводи ЛЛС које је дијабетичар на инсулину, које се у разговору пожалио да нема адекватну исхрану („добија мало хлеба, само паштете“). Увидом у његов здравствени картом констатује се да се његово здравствено стање редовно прати и уредно документује, да је на дијететском режиму, да је исхрана усклађена са основном болешћу, да се лабораторијске анализе редовно спроводе, те да је и специјалистички праћен од стране интернисте.

2.5.1.3. Просторије за пружање здравствене заштите

Окружни затвор у Лесковцу нема стационар у класичном смислу. Просторија која врши улогу стационара чини једна соба са осам кревета у полуотвореном одељењу. У време посете у соби „стационару“ је било смештено два ЛЛС. Болесничка соба је светла, чиста, окречена. Такође, Завод има и једну просторију-спаваоницу за издвајање обелелих (карантин) у Павиљону III. У полуотвореном одељењу се налази и главна амбуланта која је преградом подељена на две просторије, тако да један део служи за прегледе, а други за интервенције (давање инјекција, превијање). Поред ове, у сваком павиљону има још по једна просторија у функцији амбуланте (укупно три амбуланте од којих је једна у функцији прегледа новопримљених лица). Основну медицинску опрему чине основни хируршки инструменти, стетоскоп, термометар, висинометар, стерилизатор. Постоји и одређена количина санитетског материјала за превијање. Докторка наводи да захтеве за додатну опрему траже већ девет година, али да нису успели ништа ново да набаве.

У ОЗ Лесковац потребно је обновити постојећу медицинску опрему у амбуланги. Потребно је набавити носила и инвалидска колица који недостају.

Зубна ординација

Зубна ординација не постоји, нити запослени стоматолог. Стоматолошке услуге се пружају у Дому здравља.

2.5.1.4. Апотека, подела лекова и терапије

У амбуланти Павиљона А се налазе залихе лекова смештене у ормаре као и посебно заштићен метални орман за чување метадона и седатива. Изузев аналгетика које ЛЛС могу држати уз себе, остала терапија, преписана од лекара, се дели од стране техничара.

Одређени проблеми са лековима се спорадично јављају, јер, како је наведено, из Управе не стигне довољно лекова са позитивне листе Републичког фонда, тако да су често ЛЛС принуђена да сопственим средствима плаћају ове лекове.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

У Заводу је током претходне календарске године (2014. г.) извршено укупно 9119 лекарских прегледа. Лекарски прегледи се обављају у амбуланти, без присуства радника обезбеђења, што је потврђено и од стране ЛЛС приликом разговора.

Нејасно је да ли се лечење лица лишеног слободе спроводи искључиво уз његов пристанак. Стекао се утисак да се они не питају посебно за пристанак, јер како лекар наводи, они сами траже медицинску помоћ. Такође, лекар је навео да су веома ретки случајеви да ЛЛС одбијају предложени медицински третман, а такве појаве се документују у медицинској документацији.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Након пријема у Завод лекар обавља здравствени преглед лица лишеног слободе обично истог дана, а најкасније у року од три дана, у зависности да ли ради на дан пријема лица (ако је пријем у дане викенда, техничар врши преглед, а у понедељак се ЛЛС и лекарски прегледа). У току првог прегледа отвара се здравствени картон, а ЛЛС попуњава два упитника од који се један односи на податке из општег здравственог стања на пријему, а други за туберкулозу.

Увидом у здравствене картоне, насумично одабране, може се закључити да се исти уредно воде те да су, рубрике које се односе на први преглед укључујући и налаз физикалног прегледа, уредно попуњене.

2.5.2.2. Редовни (периодични) прегледи

Детаљни периодични извештаји о здравственом стању ЛЛС достављају се управнику на сваких шест месеци. Уколико се ЛЛС не појави макар једном у три месеца на рутински преглед, лице се посебно позива. Лекарски извештај са рутинског прегледа се уноси у здравствени картон.

Поред ових периодичних извештаја, управнику се доста често у зависности од текуће проблематике (када лекар установи да је физичко или душевно стање ЛЛС нарушено) достављају извештаји лекара са предлогом мера које лекар саветује и предузима. Непосредним увидом у ове лекарске извештаје, извршеним како у архиви амбуланта, тако и у архиви управника констатује се да су лекарски извештаји детаљно и исцрпно написани и исти садрже, између осталог, поред предложене терапије, и предлог мера за хигијенско-дијететски режим, режим физичких активности и сл.

Током претходне године, лекар није давао управнику Завода у посебном писаном извештају препоруке у вези са боравком лица лишених слободе на свежем ваздуху тј. ван затворених просторија, нити у вези са неопходним физичким активностима. Овакве и друге препоруке се углавном, према речима лекара, усмено саопштавају заводској управи на састанцима.

У текућој и претходној календарској години (2014. г.) предлог за прекид издржавања казне није ни једном упућен управнику, док је у 2013. г. један овакав предлог упућен управнику за ЛЛС које је претрпело мождани удар.

2.5.2.3. Прегледи по захтеву

Лице лишено слободe који се жали да је болесно се прегледа истог дана, уколико је акутно стање у питању, и ван радног времена лекара који, у том случају долази на позив од куће. У осталим ситуацијама ЛЛС се обраћа Служби обезбеђења која га уписује у књигу (сваки павиљон има своју књигу) тако да се лекар обавештава истог дана или сутрадан ако се упис у књигу врши у вечерњим сатима. Из разговора са ЛЛС стиче се утисак да немају озбиљнијих примедби на особље, како на раднике обезбеђења тако и на здравствене раднике и да им је одлазак код лекара омогућен увек када за тим постоји потреба.

2.5.2.4 Прегледи у посебним случајевима

Према подацима добијених од докторке током 2014. г. евидентирана су 32 ЛЛС која су штрајковала глађу. По добијању информације да неко лице започиње штрајк глађу, лекар га истог дана прегледа, а медицински се прати и током штрајка и до сада се није по наводима лекара догодило да ЛЛС одбија да сарађује са медицинским радником током штрајка. Преглед ЛЛС који одбија храну или воду се састоји од мерења телесне температуре, крвног притиска, те психолошке подршке и разговора којим га информиса о потенцијалним ризицима по здравље.

Лекар прегледа ЛЛС како пре одређивања мере усамљења, тако и свакодневно током извршења мере, а налаз уписује како у књигу тако и у здравствени картон. По потреби лице у самици, која је иначе према наводима докторке под видео надзором, обилази и психијатар, а код оних који примају терапију медицински техничар ради поделе исте. И у разговору са ЛЛС који су имали изречену меру упућивања у „самицу“ потврђен је свакодневни медицински надзор лекара и/или техничара (викендима).

Лице према којем су примењене **мере принуде** се прегледа у року од 10-15 мин. по довођењу, а лекар поново прегледа ЛЛС између 12-24 часа од примене мере. Викендом повреде, ако су лакше, евидентира техничар, а лекар се увек усмено обавештава. Извештај лекара о обављеном лекарском прегледу се обавезно достављају управнику.

Свако повређивање ЛЛС се евидентира у посебну **књигу повреда и самоповређивања** у коју се према наводима лекара евидентира и изјава ЛЛС о околностима задобијања повреде. Најчешће су у питању задесне лакше повреде и повреде на раду. Мониторингом је проверен квалитет лечења за ЛЛС које је недавно задобило повреду скочног зглоба (тзв. дисторзију) током игре („на баскету“). Увидом у здравствени картон констатује се да је истог дана по повређивању ово лице специјалистички прегледано и збринуто (гипс лонгета), те да је у наставку лечења редовно вођен на рехабилитацију.

2.5.3. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.3.1. Заразне болести

Тренутно се у Заводу налази једно ЛЛС које болује од хепатитиса Б и 17 лица позитивних на хепатитис Ц, нема особа који су ХИВ позитивни нити са туберкулозом. За сада нема акутно оболелих тако да је соба за изолацију (тзв. Карантин у Павиљону 3) празна.

2.5.3.2. Болести зависности

Тренутно је у Заводу 46 осуђеника и једно притворено лице зависника од психоактивних супстанци. Током 2014. године тестирано је 20 ЛЛС на психоактивне супстанце, док је троје одбило тестирање.

2.5.3.3. Смртни случајеви

У 2014. г. је био један смртни случај (од инфаркта срца). Обдукција је рађена у Лесковцу од стране специјалиста за судску медицину из Ниша. Обдукциони налаз није достављен, већ се докторка усмено информисала о узроку смрти. У текућој години и у 2014. г. није било самоубиства.

2.5.4. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.4.1. Надзор над радом завода

Контрола смештаја, хигијене, санитарне и друге услове лекар редовно врши, те се сваких 15 дана управнику шаљу извештају. Током пролећа 2014. године имали су проблем са бубама у собама који је успешно саниран.

Надзор над стручним радом здравствене службе, односно лекара у Заводу, Министарство надлежно за здравство није обавило.

2.5.4.2. Сарадња са другим здравственим установама

Окружни затвор у Лесковцу остварује добру сарадњу са Домом здравља и Општом болницом у Лесковцу, као и са Специјалном затворском болницом у Београду. Хитне случајеве збрињава служба Хитне медицинске помоћи.

Увидом у књигу евиденције издатих упута за лечење ван Завода констатује се да се на упуту евидентира име и презиме ЛЛС које се упућује на преглед; коме се ЛЛС упућује; датум писања упута и потпис радника обезбеђења који преузима упут и прати лице у здравствену установу ван Завода.